

Conjunctuurbericht

Centraal bureau voor de statistiek

Samengesteld door de hoofdafdeling Nationale rekeningen

Volgens de uitkomsten van de Conjunctuurtest in de industrie steeg het indexcijfer van de orderpositie in maart naar de hoogste waarde na oktober 1989. Uit de kwartaalvragen bleek in maart een licht gestegen bezettingsgraad van de productie-installaties. Een tekort aan arbeidskrachten werd als een belemmering voor de productie gesignaleerd. Het volume van de invoer van goederen was in januari aanzienlijk groter dan in dezelfde maand van 1989. Met name de invoer van investeringsgoederen steeg fors. De groei van de uitvoer in januari bleef achter bij de groei van de invoer. De licht dalende tendens van het vertrouwen van de consumenten in de economie werd door de aprilresultaten van het Consumenten Conjunctuuronderzoek bevestigd. Het volume van de bruto investeringen in vaste activa was in het vierde kwartaal van 1989 bijna 3% groter dan in het overeenkomstige kwartaal een jaar eerder. Het groeicijfer over het jaar 1989 bleef ruimschoots achter bij het accres over 1988. In het laatste kwartaal van 1989 was het volume van het bruto binnenlands produkt tegen marktprijzen 3,6% groter dan een jaar eerder. Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie steeg tussen medio maart en medio april met 0,4%. De prijsstijging van de uitvoer overtrof in januari de toename van de invoerprijzen (beide unit value). Hierdoor verbeterde de ruilvoet, een ontwikkeling die zich langer dan een jaar niet meer had voorgedaan.

Dit blijkt uit de cijfers die medio mei beschikbaar waren. In de Focus wordt ingegaan op de ontwikkeling van de orderpositie en het consumentenvertrouwen in Nederland in vergelijking met enige van onze belangrijkste handelspartners.

Productie

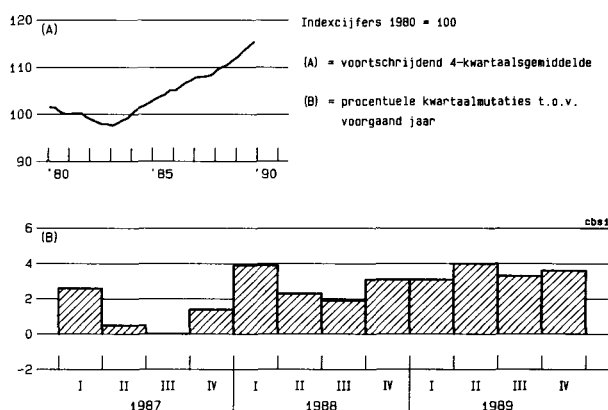
Volgens de uitkomsten van de Conjunctuurtest bereikte het indexcijfer van de orderpositie in de industrie in maart het relatief hoge niveau van 124 (1980=100). Dit is het hoogste cijfer na oktober 1989. De orderontvangst in de industrie nam in maart, met name door meer exportorders, flink toe. Het oordeel van de ondernemers in de industrie over de orderontvangst toonde een, voor de tijd van het jaar niet ongebruikelijke, lichte verbetering. Over de orderpositie waren de ondernemers in maart iets gunstiger gestemd dan in februari. Uit de beantwoording van de kwartaalvragen bleek in maart een licht gestegen bezettingsgraad van de productie-installaties ten opzichte van het voorgaande kwartaal. Het tekort aan arbeidskrachten werd door 5% van de ondernemers als een belemmering van de productie gemeld. Dit is het hoogste percentage na het vierde kwartaal van 1980. In een belangrijk aantal bedrijfsklassen, te weten de kledingindustrie, de schoen- en lederwarenindustrie, de hout- en meubelindustrie, de bouwmaterialenindustrie, de drukkerijen, de kunststofverwerkende industrie en de metaalindustrie (uitgezonderd de elektrotechnische industrie) vonden van de ondernemers die belemmeringen in de productie signaleerden, de meesten het tekort aan arbeidskrachten het belangrijkste.

taal van 1980. In een belangrijk aantal bedrijfsklassen, te weten de kledingindustrie, de schoen- en lederwarenindustrie, de hout- en meubelindustrie, de bouwmaterialenindustrie, de drukkerijen, de kunststofverwerkende industrie en de metaalindustrie (uitgezonderd de elektrotechnische industrie) vonden van de ondernemers die belemmeringen in de productie signaleerden, de meesten het tekort aan arbeidskrachten het belangrijkste.

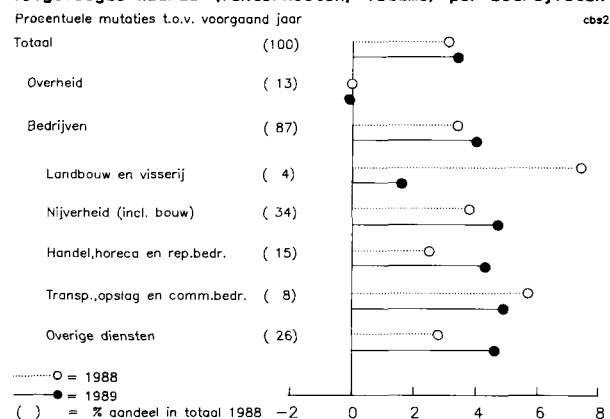
Buitenlandse goederenhandel

Het volume van de invoer van goederen was in januari 10% groter dan in dezelfde maand van 1989. Dit relatief hoge stijgingspercentage werd met name veroorzaakt door de sterk gestegen import van investeringsgoederen. De invoer van deze categorie nam ongerekend personenauto's met 30% toe. Ook de invoer van consumptiegoederen steeg fors

Bruto Binnenlands Produkt (marktprijzen, volume)



Toegevoegde waarde (faktorkosten, volume) per bedrijfstak



Tabel 1. Kerngegevens recente ontwikkelingen in Nederland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

| | 1983/87 gemidd. | 1988 | 1989 | 1989 | | | 1990 | | | Trend ²⁾ | | |
|-------------------------------------------------------|--------------------|------|------|--------------------|--------------------|--------------------|--------------------|------|-------|---------------------|------|------|
| | | | | 2 ^e kw. | 3 ^e kw. | 4 ^e kw. | 1 ^e kw. | jan. | febr. | | mrt. | apr. |
| VOLUME-GEGEVENS | | | | | | | | | | | | |
| <i>Productie in de nijverheid</i> | | | | | | | | | | | | |
| Nijverheid (excl. bouwnijverheid) | 3 | 0 | 5 | 8 | 3 | 5 | . | 6 | -2 | . | . | I+ |
| Delfstoffenwinning | 3 | -11 | 7 | 16 | -1 | 8 | . | 12 | -10 | . | . | I++ |
| Industrie | 3 | 5 | 4 | 5 | 4 | 4 | . | 3 | 3 | . | . | I+ |
| Voedings- en genotmiddelenindustrie | 1 | 2 | 3 | 3 | 3 | 4 | . | . | . | . | . | I+ |
| Textiel-, kleding- en lederindustrie | -1 | 2 | . | 3 | 5 | . | . | . | . | . | . | I+ |
| Papier- en grafische industrie | 2 | 6 | . | 1 | 5 | . | . | . | . | . | . | I+ |
| Chemische industrie | 8 | 4 | 4 | 5 | 4 | 3 | . | 1 | 0 | . | . | I+ |
| Rubber- en kunststofverw. industrie | 7 | 4 | 8 | 9 | 9 | 8 | . | . | . | . | . | I++ |
| Hout- en bouwmaterialenindustrie | 3 | 8 | 3 | 4 | 1 | 1 | . | . | . | . | . | I |
| Basismetalenindustrie | 3 | 8 | 4 | 11 | 0 | 3 | . | . | . | . | . | I+ |
| Elektrotechnische industrie | 3 | 4 | 5 | 6 | 6 | 7 | . | 14 | . | . | . | I++ |
| Rest metaal- en overige industrie | 1 | 5 | . | 7 | 6 | . | . | . | . | . | . | I++ |
| Openbare nutsbedrijven | 2 | -1 | 6 | 9 | 5 | 7 | . | 2 | . | . | . | I++ |
| Bouwnijverheid: begonnen woningen | -2 | 20 | -10 | -9 | -10 | -13 | . | . | . | . | . | --I |
| <i>Buitenlandse handel (goederen)</i> | | | | | | | | | | | | |
| Invoer, totaal | 6 | 7 | 4 | 4 | 1 | 5 | . | 10 | . | . | . | I+ |
| Grondstoffen en halffabrikaten | 6 | 7 | 4 | 4 | 2 | 2 | . | 6 | . | . | . | I |
| Consumptiegoederen | 6 | 5 | 2 | 1 | -2 | 5 | . | 8 | . | . | . | I |
| Investeringsgoederen | 11 | 5 | 8 | 7 | 1 | 11 | . | 20 | . | . | . | I++ |
| Algemene goederen | 1 | 11 | 4 | 4 | 0 | 8 | . | 27 | . | . | . | I+ |
| Totaal, excl. energie | 7 | 7 | 5 | 5 | 5 | 9 | . | 11 | . | . | . | I+ |
| Uitvoer, totaal | 5 | 8 | 5 | 5 | 2 | 4 | . | 6 | . | . | . | I+ |
| Onbewerkte agrarische producten | 4 | 9 | 2 | -9 | 10 | 6 | . | 6 | . | . | . | I |
| Delfstoffen | -1 | -9 | 14 | 21 | 10 | 11 | . | 14 | . | . | . | I++ |
| Fabrikaten | 6 | 8 | 6 | 6 | 2 | 4 | . | 6 | . | . | . | I+ |
| Totaal, excl. energie | 6 | 9 | 5 | 6 | 7 | 9 | . | 6 | . | . | . | I+ |
| <i>Consumptieve bestedingen van gezinnen</i> | | | | | | | | | | | | |
| Binnenlandse consumptie, totaal | 2 | 1 | 4 | 4 | 4 | 4 | . | 4 | 3 | . | . | I+ |
| Voedings- en genotmiddelen | 1 | 1 | 3 | 3 | 3 | 2 | . | 2 | 2 | . | . | I+ |
| Duurzame consumptiegoederen | 3 | 0 | 5 | 5 | 4 | 6 | . | 8 | 3 | . | . | I++ |
| Overige goederen en diensten | 2 | 2 | 4 | 4 | 4 | 3 | . | 3 | 3 | . | . | I+ |
| <i>Investerings in vaste activa</i> | | | | | | | | | | | | |
| Bruto investeringen, totaal | 4 | 10 | 4 | 6 | 4 | 3 | . | . | . | . | . | I+ |
| Bedrijven | 5 | 11 | 5 | 7 | 4 | 3 | . | . | . | . | . | I+ |
| Overheid | -2 | 2 | 2 | 0 | 3 | 4 | . | . | . | . | . | I |
| <i>Kwartaalrekeningen</i> | | | | | | | | | | | | |
| Bruto Binnenlands Produkt | 2,1 | 3,0 | 3,5 | 4,0 | 3,3 | 3,6 | . | . | . | . | . | I+ |
| Bruto Nationaal Produkt | 2,1 | 2,6 | 4,2 | 5,1 | 3,7 | 4,0 | . | . | . | . | . | I+ |
| Bruto Nationaal Inkomen | 2,1 | 3,4 | 3,2 | 4,0 | 3,0 | 2,8 | . | . | . | . | . | I+ |
| PRIJZEN | | | | | | | | | | | | |
| Productenprijzen industrie, tot. afzet | -1,3 | 1,3 | 4,7 | 6,6 | 4,1 | 2,4 | . | -0,3 | -1,0 | . | . | I+ |
| Productenprijzen industrie, verbruik | -3,9 | 0,8 | 7,3 | 9,9 | 6,1 | 4,3 | . | 0,0 | -1,0 | . | . | I++ |
| Ruilvoet, unit value (goederen) | 0 | 1 | -2 | 0 | -2 | -2 | . | 1 | . | . | . | I |
| Invoerprijzen, unit value | -4 | 0 | 8 | 12 | 8 | 7 | . | 1 | . | . | . | I++ |
| Invoerprijzen, excl. energie, unit value | -1 | 2 | 6 | 8 | 1 | 1 | . | -1 | . | . | . | I++ |
| Uitvoerprijzen, unit value | -4 | 1 | 6 | 11 | 5 | 5 | . | 2 | . | . | . | I++ |
| Uitvoerprijzen, excl. energie, unit value | -1 | 2 | 6 | 9 | 0 | -1 | . | 0 | . | . | . | I++ |
| Prijzen gezinsconsumptie (werknemers) | 1,5 | 0,7 | 1,1 | 1,0 | 1,2 | 1,3 | 2,2 | 2,1 | 2,2 | 2,2 | 2,1 | I |
| Regelingslonen particulier bedrijf | 1,2 | 0,8 | 1,3 | 1,3 | 1,5 | 1,5 | . | 1,3 | 1,4 | . | . | I |
| Regelingslonen overheid | -0,8 | 0,3 | 1,7 | 1,7 | 1,7 | 1,7 | . | 1,4 | 1,3 | . | . | I |
| Regelingslonen geprem. en gesub. sector | -0,3 | 1,0 | 1,9 | 1,8 | 2,0 | 2,3 | . | 1,2 | 1,2 | . | . | I |
| Dollarkoers, contante notering | -5 | -2 | 7 | 14 | 3 | 2 | -9 | -8 | -10 | -9 | -10 | I |
| OVERIGE INDICATOREN | | | | | | | | | | | | |
| Konsumptievertrouwen ¹⁾ (in %) | | 2 | 13 | 12 | 15 | 13 | 14 | 18 | 13 | 11 | 10 | |
| Koersindex voor aandelen, algemeen | 23 | -9 | 26 | 28 | 28 | 24 | 10 | 14 | 9 | 8 | 5 | I++ |
| Uitgesproken faillissementen | -15 | 2 | -4 | -7 | -3 | -7 | -6 | 3 | -12 | -9 | -7 | --I |
| <i>Conjunctuurtest industrie</i> | | | | | | | | | | | | |
| Bezettingsgraad (in %) | 83 | 85 | 86 | 86 | 86 | 86 | 86 | | | | | I |
| Orderpositie (1984=100) | 101 | 107 | 122 | 123 | 124 | 124 | 123 | 123 | 123 | 124 | . | I++ |
| Beoordeling orderpositie ¹⁾ (in %) | -14 | -6 | -1 | 0 | 0 | -2 | -3 | -3 | -4 | -2 | . | |
| Beoordeling voorr. eindprodukten ¹⁾ (in %) | 8 | 2 | 3 | 2 | 3 | 4 | 4 | 3 | 5 | 3 | . | |
| <i>Arbeidsmarkt</i> | | | | | | | | | | | | |
| Aantal banen van werknemers, totaal | | 3 | 2 | 2 | 2 | 2 | . | | | | | I+ |
| Landbouw en visserij | | 5 | 5 | 6 | 5 | 7 | . | | | | | I++ |
| Nijverheid (excl. bouwnijverheid) | | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | . | | | | | I |
| Bouwnijverheid | | 3 | 1 | 0 | 0 | 1 | . | | | | | I |
| Handel, horeca en vervoer | | 4 | 4 | 4 | 3 | 4 | . | | | | | I+ |
| Overige dienstverlening | | 3 | 2 | 2 | 2 | 2 | . | | | | | I+ |
| Aantal uren uitzendkrachten | | 8 | 12 | 13 | 12 | 13 | . | | | | | I++ |
| Geregistreerde werklozen ³⁾ (x 1 000) | | 433 | 390 | 376 | 394 | 365 | . | 368 | 370 | 354 | . | |
| <i>Geld en krediet</i> | | | | | | | | | | | | |
| Spaartegoeden | 3,5 | 1,3 | 4,7 | 4,7 | 5,0 | 5,1 | . | . | . | . | . | I+ |
| Verstrekt consumptief krediet | 5 | 6 | 6 | 6 | 6 | 8 | . | . | . | . | . | I++ |
| Binnenlandse liquiditeitsmassa | 7 | 9 | 13 | 12 | 13 | 14 | . | 15 | 14 | . | . | I++ |
| Geldhoeveelheid | 8 | 7 | 6 | 4 | 6 | 7 | . | 6 | 5 | . | . | I++ |
| Secundaire liquiditeiten | 6 | 11 | 23 | 23 | 22 | 24 | . | 27 | 25 | . | . | I++ |
| Officieel wisseldisconto (in %) | 4,7 | 3,7 | 5,8 | 5,7 | 6,0 | 7,0 | 7,0 | 7,0 | 7,0 | 7,0 | 7,0 | I++ |
| Daggeldmarktrente (in %) | 5,7 | 4,4 | 7,0 | 6,6 | 7,1 | 8,2 | 8,5 | 8,6 | 8,6 | 8,2 | 8,2 | I++ |
| Rendement op staatsobligaties (in %) | 7,2 | 6,1 | 7,2 | 7,2 | 7,1 | 7,8 | 8,8 | 8,4 | 9,0 | 9,1 | 9,0 | I++ |

¹⁾ Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

²⁾ Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -5% en -2%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

³⁾ Driemaandsgemiddelden opgenomen onder de middelste maand. De gegevens zijn niet voor het seizoen gecorrigeerd.

. = gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

(8%). Het volume van de import van grondstoffen en halffabrikaten was in januari 6% groter dan in dezelfde maand van 1989.

De voor prijsveranderingen gecorrigeerde uitvoer van goederen nam in januari met 6% toe. De stijgingspercentages van de hier onderscheiden categorieën gaven een veel kleinere spreiding te zien dan bij de invoer.

Consumptie

De uitkomsten van het Consumenten Conjunctuuronderzoek over de maand april duiden, vergeleken met de cijfers over maart, op een lichte daling van het vertrouwen van de consumenten in de ontwikkeling van de economie. Op de vijf vragen die aan de index van het consumentenvertrouwen ten grondslag liggen, werden in april per saldo 10% meer positieve dan negatieve antwoorden gegeven. In maart bedroeg dit saldo 11%. In de laatste maanden tekent zich een licht dalende tendens in het consumentenvertrouwen af. De beantwoording van de vraag betreffende het oordeel over de algemene economische situatie in de komende twaalf maanden geeft de genoemde ontwikkeling versterkt weer. In januari overtroffen de positieve antwoorden de negatieve met 22%. In februari daalde dit saldo tot 11%; in maart was het verschil nog 5%. In april hielden de positieve en de negatieve antwoorden elkaar nagenoeg in evenwicht. In deze maand werd uitsluitend de vraag of de consumenten de tijd gunstig achten voor het kopen van duurzame artikelen positiever beantwoord dan in maart.

Investerings

Het volume van de totale bruto investeringen in vaste activa was in het vierde kwartaal van 1989 bijna 3% groter dan een jaar eerder. Voor het jaar 1989 als geheel resulteerde een investeringsgroei van 4,4%. In 1988 werd een toename van 9,8% gemeten. Wanneer onderscheid wordt gemaakt naar de verschillende typen van activa dan blijkt dat de groei van de investeringen in bouwwerken en machines in 1989 lager was dan de groei in 1988. Bij de vervoermiddelen daarentegen sloeg de daling die in 1988 werd gemeten, in 1989 om in een aanzienlijke stijging.

Ondanks de lagere groei van de investeringen in vergelijking met 1988 namen de investeringen gemeten als percentage van het BBP, in 1989 nog toe (1988: 21,4%, 1989: 21,9%).

Bruto binnenlands produkt

Het volume van het bruto binnenlands produkt tegen marktprijzen (BBP) was in het vierde kwartaal van vorig jaar 3,6% groter dan een jaar eerder. Voor 1989 als geheel kwam de groei van het BBP uit op 3,5%; de hoogste groei na 1976. Hiermee is 1989 het zevende achtereenvolgende jaar met een volumegroei van het BBP. In grafiek 2 is de ontwikkeling van de toegevoegde waarde tegen factorkosten weergegeven (1989: 3,4% t.o.v. 1988), met de bijdrage daarin van de verschillende sectoren en bedrijfsklassen. De groei voor de sector bedrijven bedroeg 4,0%; de toegevoegde waarde van de overheid kromp met 0,1%. Van de in grafiek 2 onderscheiden bedrijfstakken kenden de transport-, opslag- en communicatiebedrijven, de nijverheid en de overige dien-

sten een relatief grote toename. De groei in de bedrijfstak handel, horeca en reparatiebedrijven was iets lager, maar lag boven die van de Nederlandse economie als geheel. De toename van de toegevoegde waarde in de landbouw viel sterk terug. In 1988 kende deze bedrijfstak het hoogste groei cijfer van de in de grafiek weergegeven bedrijfstakken. In 1989 was de groei de laagste.

Wanneer bij het BBP het saldo van de uit het buitenland ontvangen, respectievelijk aan het buitenland betaalde primaire inkomens (loon, winst, pacht en interest) wordt opgeteld, resulteert het bruto nationaal produkt (BNP). De volumegroei van het BNP bedroeg in het vierde kwartaal van vorig jaar 4,0% en in 1989 als geheel 4,2%, wat evenals bij het BBP hoogste jaar mutatie na 1976 was. Ten gevolge van de ruilvoetverslechtering in het vierde kwartaal en in het jaar 1989 kwam de volumegroei van het bruto nationaal inkomen (BNI) lager uit dan die van het BNP. Het volume van het BNI in het vierde kwartaal was 2,8% groter dan in dezelfde periode van 1988, terwijl het BNI van 1989 in vergelijking met 1988 toenam met 3,2%.

Prijzen

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie steeg tussen midden maart en midden april met 0,4%. Vergeleken met april 1989 namen de consumptieprijzen met 2,1% toe. Het prijspeil van de invoer (unit value) lag in januari 1% boven het niveau van een jaar eerder. De prijzen van de uitvoer (unit value) namen met 2% toe. Als gevolg van deze ontwikkelingen verbeterde de ruilvoet met 1%. In de voorafgaande veertien maanden heeft de ruilvoet steeds een verslechtering te zien gegeven.

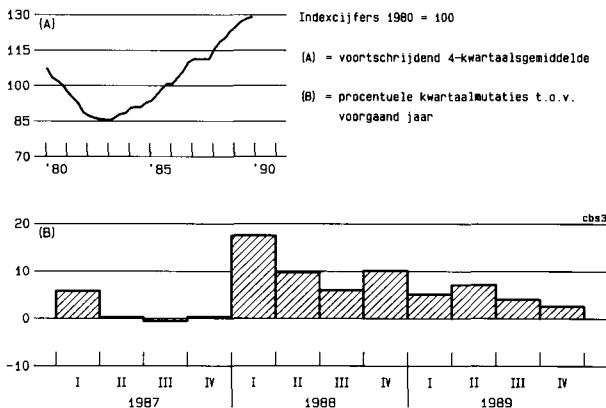
Geld en krediet

De binnenlandse liquiditeitsmassa was in februari 14,0% groter dan in februari 1989. In januari bedroeg de jaar-op-jaar mutatie 15,1%, in het laatste kwartaal van 1989 was de groei 14,3%. De binnenlandse liquiditeitsmassa is opgebouwd uit de geldhoeveelheid en de hoeveelheid secundaire liquiditeiten. De groei van de geldhoeveelheid nam af van 6,9% in het vierde kwartaal van 1989 tot 5,7% in januari en 4,7% in februari (t.o.v. dezelfde periode een jaar eerder). De toename van de hoeveelheid secundaire liquiditeiten was in februari 25,2%, iets lager dan de groei in januari, maar hoger dan de groei in de laatste drie maanden van vorig jaar.

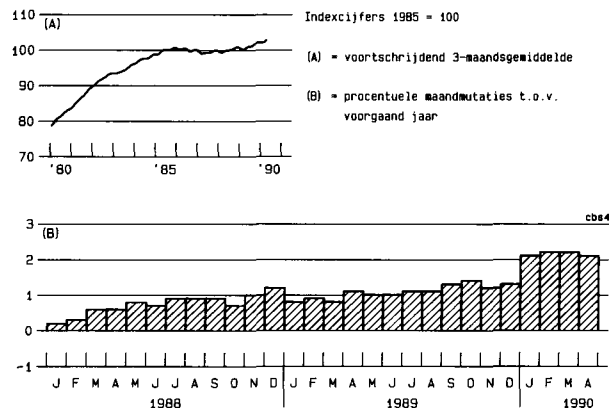
De korte termijnrente (daggeldmarktrente) bleef in april ten opzichte van maart onveranderd op 8,2%. Het rendement op staatsobligaties, indicator voor de rente op de lange termijn, daalde van 9,1% in maart tot 9,0% in april. In de eerste tien dagen van mei tekende zich een licht dalende tendens van het rendement op staatsobligaties af. Op 10 mei werd weer een niveau van onder de 9% geregistreerd. De daggeldmarktrente toonde de eerste dagen van mei forse schommelingen en lag op 10 mei op een niveau van 8,1%.

Mutaties hebben betrekking op de overeenkomstige periode van het voorgaand jaar, tenzij anders vermeld. Verbeterde cijfers worden niet als zodanig gekenmerkt.

Investerings bedrijven (volume)



Prijsindex gezinsconsumptie



Tabel 2. Recente ontwikkelingen in het buitenland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

| | 1983/'87 gemidd. | 1988 | 1989 | 1989 | | | 1990 | | | Trend ²⁾ | | |
|-------------------------------------------------------|---------------------|------|------|--------------------|--------------------|--------------------|--------------------|------|-------|---------------------|------|------|
| | | | | 2 ^e kw. | 3 ^e kw. | 4 ^e kw. | 1 ^e kw. | jan. | febr. | | mrt. | apr. |
| Productie nijverheid, excl. bouwnijv. (volume) | | | | | | | | | | | | |
| Bondsrepubliek Duitsland | 2 | 4 | 5 | 6 | 5 | 5 | 5 | 6 | 5 | 4 | · | I++ |
| België | 2 | 6 | 4 | 3 | 3 | 3 | · | · | · | · | · | I+ |
| Frankrijk | 1 | 5 | 4 | 5 | 3 | 0 | · | 2 | 1 | · | · | I+ |
| Verenigd Koninkrijk | 3 | 4 | 1 | 0 | 1 | 2 | · | 0 | 0 | · | · | I |
| Italië | 2 | 7 | 4 | 4 | 4 | 4 | · | 0 | 1 | · | · | I+ |
| Verenigde Staten | 5 | 6 | 3 | 4 | 3 | 2 | · | 0 | 1 | · | · | I+ |
| Japan | 4 | 9 | 6 | 7 | 5 | 4 | · | 2 | 3 | · | · | I++ |
| Europese Gemeenschap | 3 | 4 | 4 | 4 | 4 | 3 | · | 3 | 2 | · | · | I+ |
| Buitenland (gewogen) ¹⁾ | 2 | 5 | 4 | 4 | 4 | 3 | · | · | · | · | · | I+ |
| Nederland | 3 | 0 | 5 | 8 | 3 | 5 | · | 6 | -2 | · | · | I+ |
| Prijzen consumptie | | | | | | | | | | | | |
| Bondsrepubliek Duitsland | 1,6 | 1,3 | 2,8 | 2,9 | 2,8 | 3,1 | 2,7 | 2,7 | 2,7 | 2,7 | 2,3 | I+ |
| België | 4,3 | 1,2 | 3,1 | 3,0 | 3,3 | 3,6 | 3,4 | 3,6 | 3,3 | 3,4 | · | I+ |
| Frankrijk | 5,7 | 2,7 | 3,5 | 3,6 | 3,4 | 3,6 | 3,4 | 3,4 | 3,3 | 3,4 | · | I+ |
| Verenigd Koninkrijk | 4,6 | 4,9 | 7,8 | 8,2 | 7,7 | 7,6 | 7,8 | 7,7 | 7,5 | 8,1 | · | I++ |
| Italië | 9,0 | 5,1 | 6,2 | 6,5 | 6,4 | 6,2 | 6,4 | 6,6 | 6,4 | 6,2 | · | I++ |
| Verenigde Staten | 3,3 | 4,1 | 4,8 | 5,2 | 4,7 | 4,6 | 5,2 | 5,2 | 5,2 | 5,3 | · | I+ |
| Japan | 1,4 | 0,7 | 2,3 | 2,7 | 2,7 | 2,6 | 3,4 | 3,0 | 3,6 | 3,4 | · | I+ |
| Europese Gemeenschap | 5,7 | 3,6 | 5,1 | 5,3 | 5,2 | 5,3 | 5,3 | 5,3 | 5,3 | 5,3 | · | I+ |
| Nederland | 1,5 | 0,7 | 1,1 | 1,0 | 1,2 | 1,3 | 2,2 | 2,1 | 2,2 | 2,2 | 2,1 | I |

Bron voor gegevens buitenland: Eurostat; OESO.

¹⁾ Het gemiddelde van de 6 belangrijkste exportlanden, gewogen met hun aandeel in de Nederlandse export in 1987.

²⁾ Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -5% en -2%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

- = gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

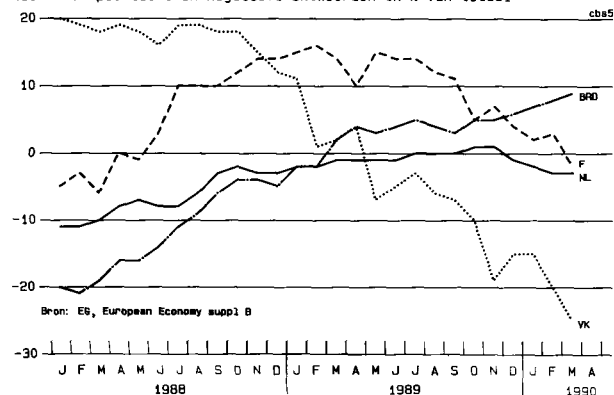
Focus: Beoordeling orderpositie en consumentenvertrouwen in Nederland en het buitenland

De beoordeling van de orderpositie kan gezien worden als een indicatie voor de toekomstige ontwikkeling van de industriële productie. De beoordeling van de orderpositie door de industriële ondernemers in Nederland toonde de eerste maanden van dit jaar een geringe verslechtering na een geleidelijke verbetering in de loop van van 1989. Over de gehele periode na 1988 was de ontwikkeling hiermee iets ongunstiger dan die in de Bondsrepubliek Duitsland (BRD), maar duidelijk positiever dan in Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk (VK) (zie grafiek 5). Het vertrouwen van de consumenten in de economie toonde in deze periode in Nederland eenzelfde verloop als in de BRD en Frankrijk. De Engelse consumenten werden daarentegen veel pessimistischer. Dit globale beeld voor Nederland en een aantal belangrijke Europese handelspartners komt naar voren uit resultaten van twee conjunctuurenquêtes, die aan de hand van onderling vergelijkbare vragenlijsten door de nationale statistische bureaus zijn uitgevoerd. De gegevens zijn door de EG voor seizoeninvloeden gecorrigeerd en wijken hier-

door iets af van de in tabel 1 voor Nederland opgenomen cijfers. Tot en met oktober verleden jaar toonde de beoordeling van de orderpositie in de BRD en Nederland een stijgende tendens. Vanaf november 1989 is de beoordeling in de BRD verder verbeterd, terwijl deze bij ons licht is gedaald. Zowel in het VK als in Frankrijk is in de loop van 1989 en 1990 het oordeel verslechterd. In grafiek 6 is van de betreffende landen de ontwikkeling van het consumentenvertrouwen weergegeven. In de BRD en Nederland toonde deze indicator globaal dezelfde ontwikkeling als die van de beoordeling van de orderpositie, hoewel in de BRD de laatste twee maanden het vertrouwen van consumenten in de economische ontwikkeling, net als in ons land, wat is afgenomen. In het VK toonden de ontwikkelingen van het consumentenvertrouwen en het oordeel van de industriële ondernemers over hun orderpositie een grote mate van overeenstemming. In Frankrijk is het oordeel van consumenten nog ongewijzigd gebleven, terwijl de beoordeling van de ondernemers in de loop van 1989 en 1990 verslechterde.

Beoordeling orderpositie, Ned.- buitenland (seizoengecorr.)

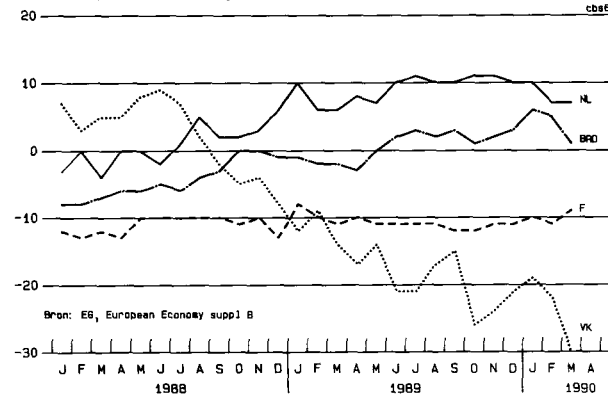
Saldo van positieve en negatieve antwoorden in % van totaal



Bron: EG, European Economy suppl B

Consumentenvertrouwen, Ned.- buitenland (seizoengecorr.)

Saldo van positieve en negatieve antwoorden in % van totaal



Bron: EG, European Economy suppl B